

Innovative modernization of education, which is determined by its methodological reorientation to the person, provides reforming of all educational components. On the basis of modern tendencies one of the priority tasks of Natural Science Education is formation of the personality's structured complex of characteristics, which will provide the personality with ability to act effectively in different spheres of life. Forming of the personality's natural-scientific worldview, the development of his scientific mindset, scientific way of attitude are core attributes of natural science competence.

The evolvement of natural science competence of senior pupils with the help of a physics schoolbook is an important result of educational activity of students, their integrated system of acquired physical knowledge, skills and values, and relations that are mobilized in specific contexts of its life activity. Developing the ability of students to acquire knowledge through self-study educational material, the physics schoolbook promotes not only the development of natural-scientific competence of the students, directs them to understand the World, but also promotes the opportunities for self-determination, self-development, self-education, self-realization. The creation of an efficient organizational and methodological support of the process of formation and development of scientific competence with the help of the schoolbook would improve the quality of physical education students.

Key words: a technique of training in physics; physical science; natural-science competence; the textbook on physics.

УДК 372.37.016.37.09

ПІДРУЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ 8-го КЛАСУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОГО УЧНЯ

В. І. Новосьолова,

кандидат педагогічних наук,

Інститут педагогіки НАПН України,

старший науковий співробітник

відділу навчання української мови та літератури

ribusya@ukr.net

У статті проаналізовано роль підручника в навчально-виховному процесі, сформульовано основні вимоги й критерії компетентісно орієнтованого підручника української мови для 8-го класу, акцентовано увагу на основних принципах добору змісту й структурування навчального матеріалу, систе-

ми завдань і вправ, методичного апарату засвоєння знань про синтаксичні конструкції, на ролі виховної функції підручника, зокрема на важливості реалізації в ньому соціокультурної змістової лінії, емоційно-ціннісного аспекту її, посиленні мотиваційного й діяльнісного складників процесу навчання. Обґрунтовано, що наведені вимоги і шляхи їх реалізації в підручнику є засобом розвитку учня як цілісної особистості.

Ключові слова: підручник української мови, зміст, синтаксична компетентність, вимоги.

Поставлення проблеми. Нині зростає суспільна потреба в цілісній, здатній до інноваційної діяльності особистості, яка має бути конкурентоздатною на ринку праці й володіти набором конкретних характеристик, зокрема, самостійністю в прийнятті рішень, умінню брати на себе відповідальність й відповідати за свої рішення, володіти прийомами учіння й готовністю постійно самонавчатися, ідентифікувати себе як члена певного етносу, народу, нації, як патріота своєї держави й громадянина світу, готового до критичного входження в соціум, з розвиненим інтелектом, емоційною сферою і позитивним ставленням до себе й інших.

Школа покликана сприяти становленню паростків самостійного, критичного й водночас вільного розвитку вибагливої у споживанні інформаційних послуг особистості. Очікування суспільства від майбутніх громадян орієнтовані не тільки на успішних, продуктивних і цілеспрямованих виконавців, тобто на часі також формування мислячих творців, які діють через призму вкорінених цінностей в умовах потужних інтеграційних процесів.

Модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу детермінує нові вимоги до навчальної книжки, докорінного удосконалення функціонального призначення підручника української мови, який має відобразити ті методичні інновації, що з'явилися останнім часом у лінгводидактиці та практиці вчителів.

Сформувати здатність самостійно мислити покликаний підручник української мови, що є носієм системного викладу оновленого змісту, засобом забезпечення можливості засвоєння його (основна функція підручника) і становлення ключових і предметних компетентностей учнів для вибору кожним власної освітньої траєкторії, набуття досвіду, комунікативно гнучкої поведінки. Компетентнісно орієнтований підручник української мови покликаний задовольнити потреби учня, створити умови для того, щоб кожен міг розвиватися відповідно до своїх нахилів, уподобань і можливостей.

Кардинальні зміни у доборі змісту підручника української мови набули гостроти й особливого значення у зв'язку з трансформацією духовно-світоглядних цінностей, моральних норм й ідеалів, розробленням і впровадженням компетентнісно спрямованих методик.

Від створення новітнього підручника значною мірою залежить моральне здоров'я майбутніх громадян. Тому на часі адаптація давно утвердженого на освітніх теренах України компетентнісного підходу до нових стратегічних напрямів реформування загальноосвітньої школи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з лінгводидактики свідчить, що наукові пошуки репрезентують дієві способи й шляхи модернізації шкільної мовної освіти. Концептуальні засади формування компетентностей учнів досить активно розробляють українські вчені, зокрема різні аспекти проблеми виявляємо в дослідженнях Н. Бібік, Н. Бондаренко, О. Савченко, Н. Голуб, О. Кучерук, Г. Шелехової та ін. Особливої уваги заслуговують наукові праці, у яких питання якості навчально-виховного процесу розглядаються через призму компетентнісного підходу до створення підручника української мови (Бондаренко Н., Голуб Н., Горошкіна О., Остапенко Н., Пентилюк М., Хом'як І., Шляхова В., Ярмолюк А. та ін.). Водночас навчально-методичних розроблень, які б реалізували основні аспекти роботи навчальної діяльності учнів у процесі вивчення синтаксису української мови на компетентнісній основі недостатньо.

Аналіз досліджень дидактиків, психологів і психолінгвістів А. Алексюка, О. Вербицького, Л. Виготського, П. Гальперіна, М. Жинкіна, І. Зимньої, І. Лернера, О. О. Леонтьєва, А. Маркової, М. Махмутова, Дж. Равена, М. Скаткіна та ін. дає змогу визначити умови ефективного опанування синтаксичною будовою мови: навчання синтаксису з урахуванням структури мовленнєвої діяльності й фаз породження висловлювання; суб'єкт-суб'єктних стосунків вчителя й учнів; усвідомлення себе в ролі суб'єкта діяльності засвідчують уміння учня ставити перед собою цілі, планувати й контролювати свої дії; усвідомлення структури мовленнєвої ситуації і складників власного висловлювання; створення умов для розвитку компетентної особистості.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи сучасні дослідження комунікативного синтаксису, в основі яких – функціонування одиниць різних структурних рівнів, та лінгводидактики, що переорієнтовують навчання з традиційного засвоєння й запам'ятовування готових теоретичних знань на процес їх дієвості, можна дійти висновку, що вивчення синтаксису на компетентнісних засадах є актуальним і перспективним напрямом роботи. Знання і вміння для учня повинні бути необхідним інструментом для того, щоб бути здатним до успішного входження, адаптації й продуктивної діяльності в соціумі.

Аналіз здійсненого анкетування учнів 8-9-их класів дає змогу констатувати, що уроки навчання синтаксису української мови стали для учнів нездоланно важкими й нецікавими, здобуті знання є обтяж-

ливим інформаційним багажем, а не ключем до розв'язання життєвих проблем різного характеру. У підручниках переважно ігнорується соціокультурний компонент змісту, бракує виховувальних текстів, пов'язаних із сьогоденням, реальним та майбутнім життям українців. Однією з причин такого стану є відірваність навчального процесу від реального існування мовного середовища, низький показник мотиваційного компонента організації пізнавальної діяльності учнів, нерозуміння й неусвідомлення учнями ролі й значення вивчуваних на уроці синтаксичних понять у повсякденному житті. Не приділено належної уваги особливостям функціонування синтаксичних одиниць відповідно до ситуації спілкування та завдань комунікації, не показано можливості синтаксичної синонімії, що негативно позначається на формуванні в учнів умінь доцільно користуватися синтаксичними засобами української мови.

Хоча суть компетентнісного підходу до навчання мови задекларована у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти й таке бачення орієнтацій освіти представлене і в документах, які визначають загальне спрямування мовних курсів у школах України, – державних освітніх стандартах, критеріях оцінювання навчальних досягнень школярів, – все ж утверджена компетентнісна ідея як ключова досі повною мірою не була реалізована в змісті програм і підручників. Також вона не стала основою системи оцінювання навчальних досягнень учнів, оскільки життєві компетентності нині не є результатом навчання, а отже, не є визначальними в системі оцінювання навчальних досягнень школярів.

Відбувається жвава дискусія щодо нової методології освітніх стандартів, обговорюються стратегічні напрями реформування системи загальної середньої освіти, у полі зору науковців і методистів перебуває проблема удосконалення й реалізації ідей компетентнісного підходу в процесі навчання української мови. Досягнення оптимальних освітніх результатів реальне за умови втілення ключових компетентностей в зміст компетентно спрямованого підручника української мови.

Зважений, конструктивний підхід до проблеми створення варіантного підручника української мови для 8-го класу необхідний і в зв'язку з тим, що значна частина наявного фонду навчально-методичної літератури з реалізації змісту освіти викликає суперечність з сучасними підходами до вивчення синтаксису й вимагає ретельного перегляду.

Отже, якщо говорити про ефективний, а не задекларований перехід на компетентнісно орієнтоване навчання, то впровадження в шкільну практику потребують теоретичні надбання лінгвістів про

комунікативну орієнтованість синтаксичних одиниць і посилення функціонального компонента навчання, відповідно до яких освітній результат визначається способами діяльності, досвідом діяльності й ціннісного ставлення учня. Комунікативний синтаксис спрямований на динамічний бік висловлень, на особливості актуального членування їх у конкретних ситуаціях мовлення, на встановлення мовленнєвих варіантів речень, комунікативної парадигматики, ролі порядку слів та інтонації у формуванні змісту висловлень. Назріла потреба переглянути чинні підручники на предмет дієвості знань теорії синтаксису. Варто зазначити, що всі засоби мови набувають комунікативної дієвості саме на синтаксичному рівні, який функціонально об'єднує та інтегрує одиниці всіх рівнів мовної системи, встановлює об'єктивні зв'язки й відношення між явищами дійсності та їх сприйманням особистістю.

Якщо передбачити в підручнику функціональність синтаксичних одиниць різних рівнів, восьмикласники зрозуміють, наскільки важливо правильно, точно, виразно й переконливо формулювати свої думки, розвиватимуть логічне критичне мислення, вчитимуться правильно й комунікативно доцільно користуватися синтаксичними синонімічними засобами у різних життєво важливих ситуаціях. Відповідно вони ефективно збагачуватимуть синтаксичний лад власного мовлення, удосконалять пунктуаційну грамотність. Вивчення синтаксису може й повинно стати стимулом для формування пізнавального інтересу в учнів.

Отже, необхідно поглиблювати й розширювати знання учнів про особливості функціонування синтаксичних одиниць у різних комунікативних умовах відповідно до мети і завдань спілкування; розвивати комунікативні уміння й навички із синтаксису; готувати учнів до розв'язання навчальних завдань.

Підручник української мови для 8-го класу охоплює матеріал *синтаксису словосполучення і простого речення*. Важливість вивчення розділу полягає в тому, що речення є основною одиницею синтаксису й одиницею спілкування, у реченні сконцентровано складники всіх рівнів мовної системи.

Вивчення синтаксичних одиниць має здійснюватись за такими *етапами*: усвідомлення лінгвістичної сутності синтаксичної одиниці, з'ясування її комунікативної функції на основі аналізу тексту; формування навичок побудови синтаксичних конструкцій за заданими характеристиками для конкретних комунікативних актів; створення власних висловлень відповідно до завдань і ситуації спілкування.

У підручнику повинен повною мірою реалізуватись мотиваційний і діяльнісний складники навчальної й пізнавально-комунікатив-

ної діяльності учнів, посиляться доцільність цілевизначення, знаходження шляхів і засобів досягнення особистісних освітніх цілей.

В умовах, коли відбувається процес руйнації одних ідеалів і цінностей, а побудова інших відбувається повільно, набуває гострої актуальності проблема формування ціннісних орієнтацій, надважливості реалізації в підручнику соціокультурної змістової лінії. Важливим складником ціннісної сфери особистості є система особистісних смислів, що трактується психологами як “усвідомлення людиною важливої для особистості сукупності знань про дії та вчинки людей, соціальні норми, ролі, цінності та ідеали [2, с. 330]”. Сенси виражають особистісне ставлення до світу і набувають форми в конкретній поведінці, вчинках учня. Отже, ціннісні орієнтації, зумовлені системою навчання й виховання, визначають мотивацію поведінки учнів і регулюють її. Система цінностей є основним підґрунтям, що забезпечує визначеність і передбачуваність вчинків учнів, сприяє адаптації до різних життєвих змін.

У восьмикласників триває активний процес становлення ціннісно вмотивованої особистості: формується внутрішній світ, усвідомлюються духовно-світоглядні й моральні цінності, закладаються основи для самовиховання. Саме цінності спрямовують творчу діяльність учнів до усвідомленої потреби гармонії та самовдосконалення. Необхідно сприяти процесу поетапного становлення ієрархійної системи цінностей у свідомості учнів (переосмислення, сприйняття, набуття особистісного сенсу й потреби). Становлення цілісної особистості, мовленнєвий розвиток восьмикласників засобами підручника буде максимальним ефективним, якщо здійснюватиметься за умови врахування ціннісних пріоритетів, виховання на основі національних і загальнолюдських цінностей, цілісного світосприйняття, становлення цінності збереження й підтримки повсякденного життя, здоров'я, безпеки, комфорту, систематичного збагачення словникового запасу словами відповідної тематики.

Текст є основним джерелом емоційного впливу. Через відтворену в тексті ситуацію, тобто через змістове наповнення тексту певної соціокультурної тематики, необхідно впливати на уяву учнів, бо описана ситуація — це приклад вчинку, який має бути зразком для наслідування. Осмислення ситуації повинно сприяти формуванню в учнів моральних рис особистості, системи поглядів та позитивно-ціннісного ставлення до вчинків і їх характеристик, розвитку моральних переконань.

Тому важливим структурним компонентом підручника є текст, на основі якого вибудовується основна частина роботи. У тексті потенційно закладені можливості висловити, викликати почуття, ре-

акцію на сказане. З цією метою важливо для навчально-виховної роботи використовувати в підручнику такі дидактичні тексти, що є носіями й виразниками ціннісних орієнтацій, сприяють збагаченню життєвого досвіду учнів.

Важливо навчити учнів на основі теоретичних знань спостерігати за функціонуванням вивчених синтаксичних конструкцій у тексті, аналізувати способи їх гнучкого використання з урахуванням змісту висловлення, компонувати текст, поєднувати речення різних видів, свідомо замінювати одні види речень іншими, синонімічними.

Важливим, але заскладним для учнів завданням є оперування поняттями в нових умовах, коли вивчені синтаксичні засоби необхідно використовувати в різних ситуаціях, у діалогічному й монологічному мовленні. Психологи стверджують, що “ця залежність невміння оперувати знаннями покладає на школу, учителя певний обов’язок: розширювати коло оперування вивченими знаннями, варіювати передусім конкретними випадками, коли учень повинен використовувати засвоєні поняття [4, с. 79]”.

Особистісно орієнтована освіта, що базується на загальнолюдських цінностях, є результатом зміщення акцентів з державоцентричної освітньої парадигми на людиноцентричну. Відповідно до суті компетентного навчання формою виміру його результативності вважаються ключові компетентності, що є ознакою функціональної грамотності учня. З огляду на такі зміни особливо актуальними стають мовнокомунікативні вміння, що є базовими для формування *комунікативної компетентності*, зміст якої визначає індивідуальний досвід ефективного розв’язання життєво важливих завдань засобами накопичених знань, умінь і навичок з мови й мовлення в процесі пізнання й комунікації.

Мовна компетентність передбачає дієвість здобутих знань і набутих умінь особистості під час продукування висловлювань. Невід’ємною частиною мовної компетентності школярів є *синтаксична компетентність*, яка полягає в “здатності користуватися усною і писемною літературною мовою, послуговуватися необхідним арсеналом синтаксичних мовних одиниць різних структурних рівнів (словосполучення, речення, складне синтаксичне ціле), синтаксичних конструкцій певних видів і сполучних засобів (сполучникові, безсполучникові, складносурядні, складнопідрядні, складні речення з різними видами зв’язку та ін.) з урахуванням функціонально-стильових різновидів мовлення відповідно до теми, мети, ситуації спілкування, провідних жанрів комунікації тощо [3, с. 7]”. У зв’язку з тим, що учні вчаться пояснювати розділові знаки в різних синтаксичних конструкціях, очевидно, що мають сформувати ще одну предметну компетентність — пунктуаційну, що є складником правописної компетентності.

У процесі створення компетентнісно спрямованого підручника української мови для 8 класу (автори В. Новосьолова, Н. Бондаренко) [5] враховано, що показниками рівня сформованості комунікативної компетентності учнів виступатимуть чотири фактори: *мотиваційний* (зміни в мотивах, потребах, інтересах, установках); *когнітивний* (зміни в якості знань); *поведінковий* (зміни в поведінці, стосунках); *оцінно-рефлексивний* (зміни в оцінці, самоаналізі, аргументації).

Зміст підручника ґрунтується на *компетентнісному, особистісно орієнтованому, діяльнісному, соціокультурному* підходах до мовленнєвого розвитку учнів, урахування яких спрямовує навчання синтаксису української мови на різнобічний особистісний поступ учнів як головної умови становлення й збагачення їхніх когнітивних, креативних потенцій, а отже, і мовленнєвої спроможності. Ці підходи реалізуються в процесі цілеспрямованого становлення й удосконалення всіх основних складників пізнавально-творчої мовленнєвої діяльності – *мотиваційного, змістово-орієнтаційного, процесуального, результативно-рефлексивного* в процесі узагальнення й поглиблення на текстовій основі взаємозв'язаних чотирьох змістових ліній курсу української мови – мовленнєвої, мовної, соціокультурної, діяльнісної, застосування різноманітних методів, прийомів та організаційних форм навчання – диспутів, роботи в групах і парах, рольових ігор, керованих досліджень, проєктів, самооцінки тощо; з урахуванням принципів єдності навчання, виховання й розвитку; взаємозв'язаного опанування мови й мовлення, усіх чотирьох видів мовленнєвої діяльності; диференціації;

У змісті підручника це реалізується з допомогою текстів і методично доцільної системи завдань і вправ, які контролюють сформованість певної компетентності. Завдання і вправи аналітичного, конструктивного й творчого характеру утворюють цілісну дидактичну систему, яка характеризується цілеспрямованою роботою на досягнення кінцевих результатів і ґрунтується на текстоцентричній основі, характеризується багатофункційністю, гнучкістю, різноманітністю стилів і жанрів, системною словниково-семантичною роботою з незнайомими словами; обов'язковим мотивуванням учнів перед вивченням кожної теми; засвоєнням знань шляхом розв'язання проблемних, ситуативних, рефлексійних завдань. Комплексність завдань на основі тексту характеризується максимальним використанням його навчальних, пізнавальних, розвивальних і виховних функцій та можливостей. Тобто вивчення синтаксичного матеріалу здійснюється переважно на основі текстів і завершуватися побудовою власного зв'язного висловлення.

Підручник містить аналітичні завдання, такі обов'язкові компоненти уроку, як цілевизначення, рефлексія, вправи творчого

характеру, передбачено складання й ведення діалогів. Опановуючи синтаксичні одиниці, восьмикласники навчатимуться продуктивно й безконфліктно співпрацювати в колективі, а в разі виникнення непорозумінь ефективно вирішувати їх. Саме тому в підручнику запропоновано завдання, розраховані на спільну діяльність в парах і групах, пошук із залученням різних інформаційних ресурсів, завдання для організації дискусій, проектної та дослідницької діяльності.

Навчальна книжка сприятиме виробленню навичок користуватися синтаксичними засобами в різних життєво необхідних ситуаціях. Занурившись в уявне соціальне середовище або змодельовавши власну ситуацію, учні матимуть змогу відчутти значущість здобутих знань і вмінь не лише в межах школи, але й виявити ту чи іншу компетентність в конкретній ситуації поза її межами. Систематичне виконання ситуаційних завдань надає учням можливість аналітично мислити, проявляти ініціативність у прийнятті рішень і нести за них відповідальність. Акцентовано увагу на мотиваційному аспекті знань, важливих для кожного учня, уміння правильно формулювати проблему, виявляти її, задовольняти інформаційні потреби, добирати ту інформацію, яка допоможе розв'язати проблему, робити обґрунтований вибір. У системі завдань і вправ підручника враховано диференційований підхід, що передбачає вибір завдання посильного рівня складності.

Практичну роботу за підручником спрямовано на розуміння й прийняття моральних людських стосунків і формування загальнолюдських цінностей. Автори підручника орієнтують восьмикласників формувати ціннісне ставлення до мови, до світу, до родини, до себе й усього, що сукупно становить стрижень кожного учня як особистості, покликаний розвивати почуттєву сферу учнів, сприяти набуттю суб'єктного досвіду.

Передбачено роботу над цілеспрямованим набуттям таких умінь: визначати мету діяльності; планувати, скласти алгоритм виконання дій; прогнозувати результати; диференціювати нові й відомі знання; аналізувати причину успіхів і невдач у своїй діяльності.

Опанування української мови за підручником відкриє перед восьмикласниками нові можливості для саморозвитку і спілкування.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, компетентнісно орієнтований підручник української мови для 8-го класу покликаний задовольнити пізнавальні потреби учня, створити умови для того, щоб кожен учень мав можливість розвиватися відповідно до своїх нахилів, уподобань і можливостей. Методична цінність підручника визначається важливістю синтаксису загалом і словосполучення й простого речення зокрема для інтелектуального розвитку

учнів, формування у них комунікативної компетентності – мети й об'єкта навчання української мови.

Висловлюємо припущення, що система роботи, закладена в підручнику, виявиться ефективною, перелік соціокультурних тем текстів, змістове наповнення їх, практичний матеріал спрямує учня до набуття важливих рис, поза належним опануванням яких не може бути й мови про успішну комунікативну компетентність учня, майбутнього ціннісно вмотивованого громадянина України, а методичний апарат навчальної книжки буде реалізований в шкільній практиці.

Література

1. Голуб Н. Б. Концептуальні засади сучасної методики навчання української мови в загальноосвітній школі / Ніна Борисівна Голуб // Український педагогічний журнал – 2015. № 1. – С. 107–119.
2. Психологічна енциклопедія / Автор-упорядник О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
3. Сидоренко В. В. Формування синтаксичної компетентності учнів 8-9 класів засобами технології кооперативного навчання / Вікторія Вікторівна Сидоренко // Українська мова і література в школі – 2015. – № 2. – С. 7–15.
4. Смирнов А. А. Вопросы психологии усвоения понятий / А. А. Смирнов // Советская педагогика. – 1946. – № 8–9. – С. 77–88.
5. Українська мова : підручник для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів / В. І. Новосьолова, Н. В. Бондаренко. – К. : Педагогічна думка, 2016. – 296 с. : іл.

References

1. Holub N. B. Kontseptualni zasady suchasnoi metodyky navchannia ukrainskoi movy v zahalnoosvitnii shkoli / Nina Borysivna Holub // Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – 2015. № 1. – S. 107–119.
2. Psykholohichna entsyklopediia / Avtor-uporiadnyk O. M. Stepanov. – K. : Akademydav, 2006. – 424 s.
3. Sydorenko V. V. Formuvannia syntaksychnoi kompetentnosti uchniv 8-9 klasiv zasobamy tekhnolohii kooperatyvnoho navchannia / Viktoriia Viktorivna Sydorenko // Ukrainska mova i literatura v shkoli – 2015. – № 2. – S. 7–15.
4. Smyrnov A. A. Voprosy psykholohyy usvoeniya poniaty / A. A. Smyrnov // Sovetskaia pedahohyka. – 1946. – № 8–9. – S. 77–88.
5. Ukrainska mova : pidruchnyk dlia 8 klasu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / V. I. Novosolova, N. V. Bondarenko. – K. : Pedahohichna dumka, 2016. – 296 s. : il.

Новосёлова В. И.

УЧЕБНИК УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ 8-го КЛАССА КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ КОММУНИКАТИВНО КОМПЕТЕНТНОГО УЧАЩЕГОСЯ

В статье проанализирована роль учебника в учебно-воспитательном процессе, сформулированы основные требования и критерии компетентностно ориентированного учебника украинского языка для 8-го класса, акцентировано внимание на основных принципах отбора содержания и структурирования, системы заданий и упражнений, методического аппарата усвоения знаний о синтаксических конструкциях, роли воспитательной функции учебника, в частности важность реализации в нем социокультурной содержательной линии, ее эмоционально-ценностного аспекта, мотивационного и деятельностного компонентов процесса обучения. Обосновывается, что перечисленные требования и пути их реализации в учебнике являются средством развития ученика как целостной компетентной личности.

Ключевые слова: учебник украинского языка, содержание, синтаксическая компетентность, требования.

Novosolova V.

A TEXTBOOK ON THE UKRAINIAN LANGUAGE FOR THE 8TH GRADE AS A MEANS FOR THE FORMATION OF THE PUPIL'S COMMUNICATIVE COMPETENCE

In the article, the analysis is conducted on the role of a textbook on the Ukrainian language in the educational process; the basic requirements and criteria for a competence oriented textbook were formulated. A special attention is focused on the basic principles of content and structure, educational function of a manual, including the importance of implementation of the socio-cultural content line, evaluative aspect of the educational process in it. The general requirements for structuring the system of analytical tools of the Ukrainian language textbook for the 8th grade were defined. It was substantiated that the selection of texts, system tasks and exercises, methodological tools of learning about syntactic structures should promote students' communicative competence and its components (language, syntax, punctuation, sociocultural ones).

The process of establishing these competencies will be effective if the selection process for the content of textbooks adhere to the following general requirements: providing the study on the syntactic structure of language in the broader context of communication possibilities and orientation to solving the communication needs of students; tasks and exercises of analytical, constructive and creative nature form a coherent didactic system which is characterized by the purposeful work to achieve outcomes; complexity of tasks based on text with maximum use of its educational, cognitive, developmental and educational

functions and capabilities; “text-centered” nature of the tasks that is the syntactic study of material which is mainly based on texts and completed construction of coherent expression; ability to develop their own creative and analytical thinking, defend their position, make decisions and bear responsibility for them; knowledge functionality, providing motivation and knowledge continuity between tasks; formation of a mechanism of pupils’ self reflection; introduction of group forms of educational activities, providing the dialogization of the educational process; continuity of the impact on the development of students’ language skills, skills in all kinds of speaking situations, taking into account the development of self-differentiated instruction of syntax and punctuation provided by different levels of complexity of educational material; update of software and educational facilities; promotion of hierarchical composition of values in the minds of students.

The purposeful work on the acquisition of skills is foreseen. It includes defining the goal of activities, planning, making the algorithm of performing actions, predictions, differentiating between new and known knowledge, analyzing the cause of success and failure in their work.

Key words: competence oriented textbook on Ukrainian language, content, structure, educational function of a textbook, requirements, skills.

УДК 378.37.001.94

METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF HISTORY TEXTBOOKS

Yu. P. Oleksin,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

oleksin_roippo@ukr.net

In the article, an analysis is conducted on the main didactic and methodological requirements for a modern history textbook that have been developed by the homeland scientists and practitioners by understanding their own and foreign experience of creating textbooks. The author notifies that the qualitative upgrading of the history education content put forward the new principles of the selection of content integrity, consistency, humanization, integration, multiculturalism, alternativeness, multi-dimensional nature, reflexivity along with the common didactic traditional requirements (scientific nature, fairness, availability, systematic and chronological sequence of presentation).

In particular, according to the author, in the process of constructing a modern history textbook content, the content and procedural peculiarities of forming the subject historical competence at three levels of teaching differentiation: standard, academic and profile ones should be taken into consideration. The